

Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

Legende o kraljici Katarini

Mladen-Anto Molinar

Poznati povjesničar Dr. Vlajko Palavestra skupljajući narodnu tradiciju u Bosni i Hercegovini ustanovio je da je i danas još uvijek živo sjećanje na događaje i ličnosti srednjovjekovne Bosne. Posebice priče o kraljici Katarini koje se i danas mogu čuti kod starih seoskih ljudi u okolici Kraljeve Sutjeske, Kreševa, Fojnice, Olova i drugih mjesta srednje Bosne. Pored legendi koje je zapisao dr. Vlajko Palavestra, iznijet ću i neke druge, i neke do sada neobjavljene.

Vladimir plemeniti Alaupović, koji živi u Varešu, počeo je skupljati stare priče – legende koje je slušao obilazeći sela Vareškog kraja Dragoviće, Donju i Gornju Borovicu, Pogarje, Vijaku, Pržići i Majdan, od kojih prenosimo dvije.

Priča prva:

Jedno jutro kraljica Katarina naredi slugi da joj osedla konja te se uputi u sela oko Bobovca. Svatko se čudio tko je ta lijepa djevojka u bijelom plaštu na bijelom konju, ali je nitko ne prepozna. Tako dođe u selo Oševje, stari kovački majdan i uđe u prvu vodenicu. Kada vidje da se siromašno živi svakome djetetu podari po jedan dukat.

Priča druga:

Najstariji žitelji Tarčinu, mjesta između Sarajeva i Konjica, pamte da su im njihovi stari prepričavali da je jako vrelo vode u Tarčinu po imenu Katarina dobilo ime baš po kraljici Katarini prilikom njezina bijega iz Kozograda i Kreševa, preko Tarčina i Konjica do Stona. Tu se, vele ljudi, kraljica zaustavila i napojila svog konja i konje 40 plemića koji su bili u pratnji njezinoj. Od tada to vrelo dobi njezino ime.

.....

Dubravko Horvatić je u dijelu knjige o Katarini pod naslovom “Bosnom hodi dobra vila”, zabilježio sljedeću legendu kao i Vladimir plemeniti Alaupović:

U kraju između Zgošće, Sutiske i Vareša, uz rijeku Trstivnicu i Stavnju, s jeseni 1446. godine pukao je glas da se pojavila dobra vila. Odjevena je u bijelo ruho zlatom izvezeno, ogrnuta bijelim krznom, a jaše bijela vilovita konja, pripovijedali su pastirići, vrativši se jedne večeri u selo. Pričali su kako se iznenada pojavila iz šume, kao da je iz zemlje izniknula, tako da se nisu stigli ni razbježati, nego ostadoše gdje su bili, kao ukopani. A ona je dojahala do njih, raspitala se kako su i kako im je kod kuće, jesu li im ukupani spremili dosta živeži za zimu, imaju li dosta sijena za blago, pa je tako sve ispitala o ljetini i o urodu, o bolestima u ljudi i stoke, a na kraju ih je sve nadarila neakvim slasticama, kakve jamačno ni kralj nikada nije okusio.

Dalje je Horvatić nastavio, kako je dječje glase ubrzo potvrdila neka starica. Prtila je neka drva iz

šume kad pred nju banu vila. Starica joj je isprižala kako joj je jedan sin poginuo kad je kralj išao na Turžina, kako je drugi otišao prema moru da zaradi koji srebrenjak ili žutac, pa je tako ostala sama kad su joj se kžeri davno poudale. Kada su došli do sela, vila tutnu starici zlatni dukat u ruku i ode. Jednog dana vila se pojavila kod kovažnica na rježici Stavnji, zaustavila se kod kovaža Pavla i zamolila ga da joj potkuje konja i usput ga ispitivala kako žive i na koji način putem vode kovažnice rade. Kada je Pavao konja potkovao, vila ga je bogato nagradila.

.....

Jedna od legedni koje je skupio fra. Ignacije Strukiž odnosi se na njezin boravak u kreševskoj tvržavi na Bedemu, gdje se nalazila zajedno s kraljem Tomašem prije dolaska Turaka. Tada je zapovjednik utvrde bio Tomašev brat knez Radivoj, a legenda kaže:

U staro doba, vele, ovdje u kreševskoj tvrži prebivaše kraljevska obitelj. Na Meoršju, planini na jugoistožnoj strani Kreševa, kralj bi sam vršio žito, a kraljica namjestivši konopac izmežu grada i režene planine, išla bi u zlatnim nanulama kralju u pohode, držeži u jednoj ruci sina, a u drugoj vruž pilav – ružak za kralja.

Druga legenda se odnosi na turski napad na tvržavu na Bedemu:

Prižaju, da su u vrijeme turske navale na Kreševsku tvržu, gražani s obje strane u tjesnacima rježica Kojšinižice i Vranjanke koje okružuju tvržu, postavili tvrde santraže (kože) i tako zaustavili oba pokrajnja potoka. Kada se je, vele, neprijatelj pred gradom pojavio, gražani odapeše postavljene santraže, i na neprijatelja pustiše silnu vodu, koja ih sve uguši i potopi.

.....

Sljedeža: U vrijeme zauzeža Bosne stanovaše u kreševskom gradu kraljeviž, koji bijaše i zapovjednik utvrde (knez Radivoj – brat Tomašev). Došavši turski careviž ovamo, utaborio se na sjevernoj strani grada, mjestu zvanom Carevižše, koje je od grada sat udaljeno, pa pože proti gradu sipati žestoku vatru. Punih, vele, sedam godina careviž uzimaše grad, ali uzalud. Mežutim, klot to vrijeme kraljevižu ponestane u gradu hrane i džebane (bojne opreme), pa odluži užiniti i zadnji pokus. U to ime napuni magarca sa preostalim još pirinžem i metnuvši ga u top baci mežu svoje neprijatelje, koji rasporivši ga, nažu u njemu množinu pirinža, što ga oni željahu, a eto se Bošnjaci sada s njim tako obijesno primežu. To ih silno razožaralo i u zdvojnost natjeralo, zato odlužiše natrag se povuži i opsadu grada zaustaviti. Kad Turcima u susret dože baba krezubaža, koja im otkri, da je to zadnji pokušaj kraljevižev. Žuvši to careviž namah se povrati, grad zauzme i zaslužni kraljeviža.

Jedan zapis, navodno narodne tradicije, bilježi kako je kraljica Katarina popustila žleji svojih velikaša i konažno s Kozla krenula u Rim:

“Toliko je oklijevala sa svojih 70 konjanika, da su Bosanci ostavili spomenik 4 potkove (uklesane u kamen) i rupicu koju je kraljica, premišljajuži se u kamenu izdubila štapom.”

.....

Žene sutješkoga kraja prihvatile su kraljicu Katarinu kao majku i danas žale za njom. Iz okolice Kraljeve Sutjeske je ova legenda:

“Kada je morala pred Turcima da bježi sa Bobovca, Katarina je rekla da nikada neže moži prežaliti sela Dragoviža i Mijakoviža, jer su joj tu bile udate kžeri Dragica i Milica, zatim pšenice sa Liješnice, ribe iz Bukovice i vode Radakovice.”

.....

U selu Borovica ostala je predaja da se kralj bosanski sedam godina opirao iz Bobovca Turcima, pucaju?i na njih prosom i bijelim grahom, a kada je kraljica pošla s Bobovca, išla je uz put Voznice (Donje Borovice), pa kada je izašla na Repišta, stala je i rekla:

“Zbogom ostaj moja Bosno slavna
I u tebi do tri dobra moja,
Vode s izvora Radakovice,
Ribe iz Bukovice
I pšenice iz Liješnice.”

.....

Brdo Vis na Bobovcu, s ostacima kule i sjevernog bedema grada, po narodnom kazivanju u cjelini je vješta?ki nasip. Nastao je samo za jednu no? sa svrhom da od turskih topova koji su tukli sa Meteriza zaštititi kraljicu Katarinu u glavnoj kuli-dvoru.

S koliko se brzinom i naporom radilo pokazuju i posljedice: “te je no?i 77 trudnih žena pobacilo djecu i 77 kobila se oždrijebilo.” Kada je kraljica Katarina vidjela da grad ne može braniti zamoli turskog vojskovo?u da joj dozvoli da može slobodno izi?i sa stvarima i blagom koliko može ponijeti 50 konja.

.....

U blizini sela Višnjica kod Visokog, iznad sastavaka potoka Zenika i Rijeke, nalaze se ostaci jedne srednjovjekovne utvrde, za koju se pri?a da je pripadala nekoj kraljici Katarini.

“U grad je bila ?unovima dovedena voda s planine ?emernice. Na istoj planini kraljica je imala svoje stado ovaca i kada Turci opsjednuše grad, ?obani sa ?vrsnice zaprije?e vodu a ?unovima mlijeko u grad poslaše.

.....

U Kraljevoj Sutjesci i danas se pri?a kako je Kraljica iz Bobovca pobjegla u Jajce:

“Kada je došla do Jajca, morala se okrenuti jer je padalo i Jajce. Ona je potkovala konje naopako. Kako su je Turci slijedili, to ih je odvelo u pogrešnu stranu. Ali uhva?ena su njezina djeca, koja su potur?ena.”

.....

Postoje i brojne legende o nazivu nekih toponima pojedinih lokaliteta koji su na pravcu kretanja kraljice Katarine prilikom napuštanja Bosne. Tako se pri?a da je Zenica dobila ime po tome što je kraljica, na mjestu gdje se danas nalazi Zenica, misle?i na Bobovac uzdahnula: “Osta moja z(j)enica.” Na planini Ozrenu se obazre pa otud ovoj planini ime. Idu?i dalje, umorna i žedna, pomoli se Majci Božjoj te zabode preslicu u zemlju i ondje provri izvor koji narod zove Kralji?ina voda. Na brdu Gostilju narod je pred kraljicu iznio jela da je ugosti pa otud ime tom mjestu. Ostrvica je, navodno dobila ime po tome što je kraljica tu rekla: “Baš sam se dobro ostrvila (najela).”

© 2011 Mladen-Anto Molinar

Tekst prvobitno objavljen u knjizi Katarina Kosa?a Kotromani?, autor Mladen-Anto Molinar, izdava? HKD Napredak, Kiseljak, 2007.

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.